

Bokmeldinger

Emanuel Milingo: The World in Between. Christian Healing and the Struggle for Spiritual Survival. Edited, with Introduction, Commentary and Epilogue, by Mona Macmillan. London, C. Hurst & Company/Maryknoll, Orbis books, 1984. 138 s.

Emmanuel Milingo var katolsk erkebiskop i Lusaka, Zambia fra 1969 til 1982 da han ble fjernet fra stillingen av Vatikanet. Dette fordi Milingo siden 1973 hadde engasjert seg i en helbredelsesvirksomhet som vakte skepsis og motvilje, særlig blant de utenlandske misjonærene i Zambia.

Mona Macmillan har satt sammen en rekke tekster av Milingo, de fleste leilighetsskrifter i form av stensiler til bruk innad i den zambiske kirke. Redaksjonen er gjort tematisk, og de korte kommentarene viser at Macmillan sympatiserer med den avsatte erkebiskopen uten at det går utover sakligheten i presentasjonen.

Milingo-tekstene er langt fra alltid like interessante eller originale. Men de dokumenterer på en klargjørende måte konflikten mellom tradisjonell afrikansk religiøsitet og kirkelig bundet kristendom. Milingo forstår selv helbredelsesvirksomheten innen rammen av den religiøse kontekst han har vokst opp i, med en «åndeverden» mellom det synlige og Gud. Her har også fedre-åndene sin selvfølgelig plass, og Milingo anklager misjonærene for å ha nektet afrikanerne å bli værende i det som for dem er hellig og verdifullt. Skal ikke afrikanerne få være kristne på afri-

kansk vis? spør han retorisk, og hevder at det må finnes en afrikansk kristendomsform som bygger bro mellom tradisjon og evangelium. Milingo presenterer Jesus som «the Ancestor» og gir flere eksempler på hvordan en slik brobygging kan skje.

Ved årsskiftet 1977-78 ble Milingo anmodet av bispekollegiet i Zambia om å slutte med helbredelsesmøtene som da samlet store folkemengder. Milingo gikk med på dette, men ble stadig oppsøkt av mennesker som bad om hjelp. Samtidig økte presset mot ham, det kom opp påstander om økonomiske misligheter og umoralskandel, uten at noe av dette kunne dokumenteres. I mellomtiden hadde Milingo fått kontakt med den karismatiske bevegelse, og han deltok på flere møter i katolsk regi, bl.a. i USA. Støtten fra katolske karismatikere var imidlertid ikke nok til å unngå at han mistet erkebiskopembedet. Heller ikke protester fra zambiske kristne med trusel om brudd med Vatikanet førte fram.

Milingo selv ble plassert i Vatikanet og ble senere utnevnt til spesialdelegat til den pavelige kommisjon om migrasjon, flyktninger og turisme. Selv om han altså loyalt fant seg i kirkens forordning, har saken hans interesse også utenfor den katolske kirke fordi den gir innsikt i den sammenvevde konflikten mellom folkelighet og elite i afrikansk kristentro, mellom stedegen spiritualitet og importert kirkelig fromhetspraksis, og ikke minst mellom nasjonale kirkeledere og utenlandske misjonærer.

Kjell Nordstokke

Robert J. Schreiter: Constructing Local Theologies. Maryknoll, Orbis books, 1985. 178 s.

Allerede urmenigheten diskuterte hvordan kristentroen skulle forholde seg til lokal kultur og tradisjoner. I dagens misjonsteologi har gjerne begrepet «stedegengjørelse» vært brukt om denne problemstillingen, og da spesielt på situasjonen i de såkalte misjonslandene hvor det gjerne er et behov for å befri evangeliet fra den vesterlandske emballasjen misjonene brakte med seg.

Nå er imidlertid også termen «stedegengjørelse» omstridt. Særlig teologer fra den tredje verden hevder at den fortsatt inneholder et snev av vesterlandsk paternalisme og en underforståelse av at misjonæren vet om en universell kristendomsform han eller hun kan sammenligne den stedegjorte utgave med.

Følgelig blir nå termen «kontekstuell teologi» mest brukt, dermed kommer det fram at all teologi er kontekstuell, også den vesterlandske, og den kan dermed ikke uten videre være målestokk for andre.

I katolsk tradisjon har det siden det 2. Vatikankonsil vært vanlig å tale om «lokal teologi». Den katolske kirkes tradisjonelle åpenhet for mangfold skulle i utgangspunktet ligge til rette for tilpasning til lokale tradisjoner. Likevel har det vist seg at dette kan komme i konflikt med kirkens sentralistiske struktur, noe debatten om den latin-amerikanske frigjøringssteologien klart har vist.

Det er dette problemfeltet den nord-amerikanske katolske teologen Robert J. Schreiter behandler i sin bok. Her knytter han kulturkunnskap og kunnskapssosiologi til vurderingen av lokale teologiske tradisjoner som vokser fram. Som metode i studiet av kulturen velger han semiotikken – dvs. studiet av

tegn og symboler – både fordi denne metoden er åpen for et holistisk perspektiv og dessuten fordi den gir rett til begrep som identitet og forandring.

Schreiter tar for seg en rekke teologiske tekster av ulik type og viser hvordan de tar form ut fra den kulturen de tilhører. Bare i liten grad velges kommunikasjonsformen ut fra teologiske overveielser, og dette rommer en åpenhet for bevisst konstruksjon av «lokal teologi» bygget på vitenskapelig analyse av den aktuelle kulturen. Til nå har det mest vært tilfeldig hvordan lokale kirkelige tradisjoner har vokst fram.

I løpet av et par spennende kapitler tar Schreiter opp noen problemstillinger hvor denne innfallsvinkelen gir ny innsikt og fører debatten flere skritt videre. Det gjelder forholdet mellom tradisjon og kristen identitet, mellom folkelig religiøsitet og offisiell religion, og sist men ikke minst, forholdet til synkretisme og «dobbelreligiøsitet» – dvs. at man praktiserer to ulike religioner parallelt. Schreiters anvendelse av vitenskapelig innsikt fra kulturkunnskap og mellommenneskelig kommunikasjon gjør denne behandlingen ytterst interessant.

Noen standpunkt underveis vil nok vekke motforestillinger, som f.eks. utsgnet om Kristi nærvær i kulturen før han forkynnes i den, og kulturens følgelige «christological basis» (s. 29). Hele framstillingen kjennetegnes nok av en kulturpositivisme som ikke er uvanlig blant moderne katolske teologer.

Det positive hovedinntrykket gjør likevel at denne boken anbefales sterkt under mistanke om at vi her står overfor en milepæl i behandlingen av forholdet mellom teologi og kultur.

Kjell Nordstokke

Arvid Møller: Sēnorita Sigrid. – Oslo: Luther, 1985. – 192 s.

Det er Sigrid Løvdokken frå Rotneimsbygda i Hallingdal denne tittelen peika på. Ho kom til Andesfjella som misjonær på slutten av 60-talet. Boka handlar om hennar liv som sjukepleiar og jordmor blant canjarindianarane i Ecuador.

Møller gjev ei levande skildring av ein misjonærs kvardag, oppgåver og strev, gleder og sorger. Sēnorita Sigrids liv er vevd inn i livet til indianarfolket ho lever og virkar blant. Difor gjev og boka eit godt bilete av deira liv og kåra dei lever under: fattigdom, sjukdom, alkoholisering, analfabetisme, overtru og så vidare. Samtidig får me eit innblikk i fjellandet Ecuador si historie, tilbake til Incaveldet på 1400-talet og spanjolane si erobring i 1530 åra.

Misjonærane møtte stor motstand blant indianarane i starten, men vann etterkvart tillit og respekt. Boka fortel om forandringar som misjonsverksemda har ført til. Særleg nedgangen i talet på spedborn som dør blir trekt fram. Dette har sin grunn i bl.a. eit vaksinasjonsprogram og betra sanitær-tilhøve. Misjonærane blir ofte kritiserte for å driva kulturimperialisme. Kulturen *blir* forandra ved misjonærane sitt nærvær. «Eg kan ikkje gje medisinsk hjelp utan samtidig å forandra haldningane deira til kvifor dei er sjuke,» seier Sigrid i boka.

Indianarane har alltid trudd på ei makt høgare enn mennesket. Dette gjer at det er lett å forkynna evangeliet blant dei. Evangeliet har hatt framgang blant canjarindianarane. Kyrkjelydane veks. Idag er det ca. 80 000 evangeliske kristne av ein folksetnad på 3 mill. indianarar i Andesfjella. Fleire andre har og fått eit nytt og personleg forhold til Gud, men vil forbli katolikkar.

«De beste opplevelsene her oppe har

vært samhørigheten med det folket jeg skal tjene, samarbeidet med andre norske misjonærer og samvær og slit med de indianske medarbeiderne mine. Men først og fremst har jeg erfart evangeliets frelsende og forvandlende kraft,» seier Sigrid til slutt i boka.

Boka er godt skreven og er lett å lesa. Skal noko negativt trekkjast fram, må det vera at få av dei 24 kapitla *ikkje* inneheld skildring eller omtale av ein fødsel. Sjølv om Sigrid Løvdokken er jordmor og tar imot ca. 400 nye indianarar kvart år, og hennar kvardag mykje dreiar seg om akkruat dette, kan det bli vel mykje. Det verkar som stadige gjentakningar, sjølv om det handlar om forskjellige fødselar og ulike livshistoriar. Dette er kanskje eit uttrykk for kor godt forfattaren har levd seg inn i jordmormisjonærens kvardag?

Else Marie Nesse

Regnbuebroen: en samling prekener, andakter og essays av kvinnelige prester/redigert av Rosemarie Køhn. – Trondheim: Tapir, 1986, – 184 s.

Denne boka markerer at det i år er 25 år sidan den første kvinna vart ordinert til prest i Den norske Kyrkja. Det var Ingrid Bjerkås som vart ordinert til sokneprest i Berg og Torsken i Nord-Hålogaland av biskop Kristian Schjelderup i Vang kyrkje i Hedmark.

Boka inneheld omlag 40 preiker og andaktar av omlag 30 kvinner. Preikene er inndelte etter kyrkjeåret. I boka finn ein og ei historisk skisse, som viser korleis synet på kvinna sin plass i kyrkja har endra seg. Frå den første kvinna vart ordinert og fram til idag har talet på kvinnelege prestar auka til ca. 90. Ingrid Bjerkås si ordinasjonspreike og biskop Schjelderups tale ved ordinasjonen er tatt med i boka. Luther sitt syn

på kvinne og kvinnene sin plass i Haudgerøsla er og tema som er omtala.

Tittelen på boka er henta frå eit av kapitla, ei juledagspreike av Agnete Fishcher. I denne samanhengen er det julebodskapen som blir karakterisert som ein regnboge. Når boka har fått denne tittelen kan det kanskje vera fordi dei kvinnelege prestane med sine erfaringar og evner utgjør eit bredt farge-spekter innafor kyrkja.

Else Marie Nesse

Åsa Dalmalm: L'Église A L'Épreuve de la Tradition. La communauté Évangélique du Zaïre et le Kindoki. – Paris: Editaf, 1985, 285 s.: ill.

Min omtale holder seg vesentlig til forlagets presentasjon av denne publisasjon. *Kindoki* er i Kongo-områdene navnet på det som både av sosialantropologer og misjonsforskere gjerne kalle hekseri eller trolldom. Både medisin og teologi har stillet seg generelt kritisk til kindoki. Imidlertid viser kindoki fenomenet seg fremdeles så påfallende livskraftig at man endog kan fristes til å snakke om en kindoki renessanse.

Forf. konsentrerer seg om studiet av de afrikanske kirkers holdning til kindoki, og har igjen begrenset denne case study til den protestantiske Communauté Évangélique du Zaïre som i over hundre år har arbeidet i nedre Kongo.

Kindoki er sett på som en ekstraordinær kunnskap som holder det tradisjonelle Kongo-samfunnet i balanse, men kan også brukes om personer som menes å forårsake uventet sykdom og på den måten ødelegger balansen i samfunnet. Etablerte afrikanske kirker har formelt overtatt vestlig misjonskritiske tolking av kindoki, og har dermed forkastet fenomenet. På den annen side har case studies, blant annet gjennom

intervjuer, vist at evangeliet i Kongo blir forstått og tolket ut fra et genuint lokalt perspektiv og helhetsforståelse. Og i denne inngår også kindoki. Dalmalms studie påviser en slik stedegen, ofte ubevisst, tolking i nedre Kongo.

Forf. har forsøkt å belyse de faktorer som har gjort det mulig for kindoki å leve videre i et samfunn som forandre seg og hva kindoki fremdeles betyr for lokalbefolkningen. Bruken av symboler spiller her stor rolle. Forf. har tatt sikte på å gi en ny innsikt i hele problemkomplekset og på den måten skape en plattform for en dialog. – Jeg kan tilføye at kjernen i problemet er vel kjent også fra andre afrikanske land. Likevel har en case study som denne sin store verdi. Boken omfatter tre appendiks som gir innsikt i kildematerialet. Et av tilleggene består av interessante illustrasjoner i dårlig gjengivelse.

N. E. B. – H.

Norsk Misjon og Afrikanske Samfunn: Sør-Afrika ca. 1850–1900 / Redaktør Jarle Simensen. – Trondheim: Tapir, 1984. 227 sider.

Denne boken er første del av forskningsprosjektet «Norsk Misjon i afrikansk historie, Sør-Afrika og Madagaskar i det 19. århundrede.» Med i forskningsarbeidet er utenom redaktøren, Vidar Gynnhild, Per Hernes, Endre Sønstabø og Thomas Børhaug.

Det er umulig å gå i detalj når det gjelder denne boken som er så omfattende. Men den gir et meget solid inntrykk av et grundig gjennomarbeide av stoffet.

Perioden gjelder tiden 1845–1906, og omhandler i alt vesentlig Det Norske Misjonsselskaps historie og en del om Schreudermisjonen. Stoffet er behandlet med respekt og pietet når det gjelder

de personer som kommer inn i bildet.

Først behandles misjonsbevegelsens fremvekst i Norge. Dette er for en stor del kjent materiale fra tidligere litteratur. Men personskildringen av misjonærenes sociale og religiøse bakgrunn, karakterdannelse og verdensoppfatning, gir en tilvekst til tidligere misjonsinformasjon som jeg kjenner til.

Det gis også interessant opplysning om et utvalg av søkere til Misjonsskolen (nå Misjonshøgskolen).

I del 2. om misjonærenes «nasjonale fase» kommer H. P. Schreuders innflytelse sterkt inn i fremstillingen. Vi får her en omfattende og sympatisk orientering om Schreuder som strateg og forhandler, bl.a. med kongehuset. Og fremstillingen virker objektiv.

Del 3. Den imperialistiske fase (1873–1879).

Schreuder gir i denne periode avkall på sin positive holdning til zuludynastiet. Han går nå over til å støtte engelsk invasjon med håp om opprettelsen av et protektorat for Zululand.

Dette driver han inn i direkte politisk handling noe som var mot misjonærinstruksen. (Mange misjonærer er i samme dilemma i dag). Forkynnelsen av Guds ord som det primære, reisevirksomheten og stasjonsvirksomheten behandles flere steder. Det siste ofte som en motsetning til det første.

Særlig i siste fase 1880–1906 øker skolevirksomheten betydelig og hjemmeledelsen går over fra en negativ holdning til en positiv vurdering av skolearbeidet.

Tabeller, diagram og illustrasjoner gir arbeidet økt verdi.

Ingolf Edw. Hodne

Zeitschrift für Missionswissenschaft und Religionswissenschaft 75 år.

Den 10. august 1911 ble det misjonsvitenskapelige institutt ved det katolske universitet i Münster grunnlagt av professor Josef Schmidlin. Jubileet feires blant annet med utgivelsen av et dobbeltnummer av *Zeitschrift für Missionswissenschaft und Religionswissenschaft* (2/3 1986, s. 97–274). Det er blitt en publikasjon med uhyre verdifulle bidrag, 20 ialt. De fordeler seg på fire temakretser: 1. Misjonsvitenskap idag. 2. Kirke i kulturens kontekst. 3. Religionsvitenskapelige bidrag og 4. Rapporter fra misjonsvitenskapelige institutter.

Det kan ikke nytte å melde 20 forskjellige bidrag i fire temakretser. Men for om mulig å vekke appetitten på å lese denne viktige publikasjon vil jeg ta frem noen få sitater: s. 100: «*Bidrag til Religionsvitenskap*: Denne del vil signalisere: Det finnes ingen misjonsvitenskap uten religionsvitenskap, fordi det finnes ingen virkelig evangelisasjon hvis den ikke retter seg mot det dyp i mennesket som heter religion.» (Hans Waldenfels)

«Missiologien må idag fremme lokale teologier og må skape funksjonelle modeller for kirkeenhet. Med henblikk på begge disse oppgaver er «komparativ teologi metodologisk nødvendig.» (Thomas Kramm)

«Eftertrykk og tendenser i samtidens protestantiske misjonsteologi kan grupperes under tre overskrifter: Den hermeneutiske oppgave; universalitet og partikularitet i kirken i dens kontekst; vitnesbyrd, tjeneste og enhet.» (H. W. Gensichen)

«1. Misjonen har gjennom lengre tid utviklet seg bort fra å være enveistrafikk. 2. Mer enn noen gang før tar missiologien «konteksten» alvorlig, og dette bringer den uunngåelig i konflikt

med de herskende maktstrukturer. Stikkord som kommer frem i denne sammenheng er: frigjøringssteologi, de fattiges mulighet, utvikling, fred etc.; 3. Den respekt for religionene som Konsilet understreket krever en forandring i vår grunnleggende holdning til dem og gjør «dialog» nødvendig. 4. Den erkjennelse at alle kulturer, ikke bare den vestlige, er verdifull for Gud, rettferdiggjør og nødvendiggjør «inkulturasjonen» av det kristne budskap i enhver ny kultur som møtes.» (Karl Müller)

«Kirken sikter idag mot en overgang fra å være en kulturell monosentrisk vestlig kirke til å bli en polysentrisk verdenskirke. . . . Det annet Vatikankonsil åpnet veien for denne overgang til en polysentrisk verdenskirke, noe som må betraktes som en ny epoke i kirkehistorien.» (Johann Baptist Metz)

Les og utvid horisonten!

N. E. B. – H.

Pioneers of Eskimo grammar: Hans Egede and Albert Top's early manuscripts on Greenlandic/edited by Knut Bergsland & Jørgen Rischel on the basis of preparatory work of Marie Krekling Johannessen & Ole Solberg. – Copenhagen: The Linguistic Circle, 1986. – 188 s.

Denne publikasjonen utkom i en eksklusiv dansk serie. Undersøkelsen bygger på forarbeider av Marie Krekling Johannessen og Ole Solberg. Det dreier seg om en sproglig undersøkelse av Hans Egedes og Albert Tops arbeider med eskimo-sproget, basert på Egedes tidlige manuskripter fra 1722 og 1725 og på et manuskript av Top fra 1727. Det er interessant å legge merke til at professor Bergsland ble oppmerksom på det sist nevnte manuskript av Egede ved å lese min artikkel i NOTM nr. 2 1960, s. 98–113, «Et Egedemanuskript fra 1725».

Vi har selvsagt ingen forutsetninger for å vurdere den lingvistiske prestasjon som de to utgiverne her har utført, men den gjør jo et overbevisende inntrykk, og vi vil uttale vår glede over denne fornemme publikasjon. Og vi kan forsikre at Knut Bergsland fylldige innledningskapittel setter de to norske Grønlands-misjonærens bidrag til utforskningen av eskimosproget inn i den historiske sammenheng på en mønstergyldig måte. Denne delen av boken kan også de som ikke kjenner eskimoisk lese med stort utbytte.

N. E. B. – H.